

**МОДЕЛ
НА СИСТЕМА ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА
КАЧЕСТВО В ПРОФЕСИОНАЛНОТО
ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ В БЪЛГАРИЯ**

**ПРОЕКТ
ПРОФЕСИОНАЛНИ УМЕНИЯ**

Модел на система за осигуряване на качество в професионалното образование и обучение в България

Моделът на система за осигуряване на качество в професионалното образование и обучение в България е изработен в рамките на проекта на Британски съвет „Професионални умения”, изпълняван в партньорство с Министерство на образованието, младежта и науката

София, 2011

Концептуалният модел на система за осигуряване на качество на професионалното образование и обучение в България е разработен във връзка с Препоръката на Европейския парламент и на Съвета от 18.06.2009г. за създаване на Европейска референтна рамка за осигуряване на качество в ПОО от работна група по проекта “Професионални умения” на Британски съвет и МОМН.

Моделът е обсъждан с членовете на междуведомствената работна група по организиране разработването на национален подход за осигуряване на качество в системата на ПОО и представители на социалните партньори в изпълнение на Рамковото споразумение от 18.03.2009 г между МОМН, МТСП, НАПОО, АИКБ, КРИБ, БСК, БТПП, БСЧП “Възраждане” и ССИ.

Съдържание

1.

1. Въведение	5
--------------	---

2.

2. Изходни позиции	5
2.1. Концептуална основа.....	5
2.2. Нормативна основа.....	6
2.3. Методология и понятиен апарат.....	7

3.

3. Цели и задачи на системата за осигуряване на качеството	9
3.1. Цел и подцели. Очаквани резултати	9
3.2. Приоритети.....	10
3.3. Задачи на системата.....	11
3.4. Предмет, обект и обхват на системата. Целеви групи .	12
3.5. Принципи на изграждане и действие на системата.....	13

4.

4. Измерване на качеството на професионалното образование и обучение	15
4.1. Критерии/показатели.....	15
4.2. Етапи на цикъла за осигуряване на високо качество...	16
Планиране.....	16
Прилагане.....	18
Оценка.....	32
Преразглеждане.....	40

5.	
5. Ключови участници. Функции, права, задължения и отговорности. Механизми на взаимодействие	42
5.1. Ключови участници	42
5.2. Взаимодействие.....	56
6.	
6. Финансиране и човешки ресурси за осигуряване на високо качество на професионалното образование и обучение	60
6.1. Финансиране.....	60
6.2. Човешки ресурси.....	60
7.	
7. Инструментарий	61
8.	
8. Стъпки за внедряване на модела	64
9.	
9. Насоки за промени в нормативната уредба	65
10.	
10. Приложения	69

1. Въведение

Приоритетите на стратегия „Европа 2020” за интелигентен и приобщаващ растеж са в основата на перспективите за развитие на България като страна – член на Европейския съюз. Тяхното постигане на национално равнище е силно обусловено от политиките за развитие на българското образование.

Високото качество на професионалното образование и обучение (ПОО) е условие за усъвършенстването на притежаваните и за постигането на нови умения. Това е основа за постигане на съответствие с изискванията на пазара на труда, подобряване на заетостта и увеличаване на икономическия растеж.

Недостатъците в професионалната подготовка се отразяват негативно върху икономическите резултати и водят до забавяне на обществения прогрес. Същевременно проявяващото се у нас през последните години влошаване на баланса на пазара на труда по отношение на съответствието между търсене и предлагане на висококвалифицирана работна сила предизвиква затруднения в производството и социално напрежение поради безработицата.

Такава ситуация е несъвместима с перспективите за развитие на страната ни в условията на глобализация и като равностоен, пълноценен член на Европейския съюз съобразно концепциите, програмите и правилата за неговото развитие. Поради това са необходими адекватни действия за съществено подобряване качеството на професионалното образование и обучение.

2. Изходни позиции

2.1. Концептуална основа

2.1.1. *Социално-икономическо предназначение и политически аспекти на осигуряване на качество в професионалното образование и обучение (ПОО):*

- съдейства за осигуряване на високо качество на работната сила
- подпомага постигането на висока производителност на труда
- гарантира високо качество на продукцията
- фактор е за стабилност и конкурентоспособност на предприятията и националната икономика
- условие е за високи доходи на населението и високо жизнено равнище
- условие е за изравняване на социално-икономическото равнище на Република България със страните - членки на Европейския съюз

2.1.2. *Националното развитие на качеството на професионалното образование и обучение в светлината на тенденциите и насоките на Европейския съюз* пряко или косвено се третира в различни правителствени документи - Програма на правителството, различни програми за развитие на образованието и на ученето през целия живот. Не е разработен самостоятелен документ или самостоятелна част от документ, конкретно обособени, третиращи комплексно проблемите на качеството на професионалното образование и обучение. В този смисъл не е налице единна концептуална основа на качеството на ПОО, което възпрепятства ефективното разрешаване на важни проблеми на професионалното образование и обучение.

2.2. Нормативна основа

Като цяло не съществува конкретен правен регламент на качеството на ПОО.

В нормативната уредба липсват определение на "качество на ПОО", както и обособяване на специализирани части за управление на качеството на образованието и обучението. Липсва и употреба на категорията във връзка с другите категории от областта на ПОО .

Косвено се третират въпроси на условия и фактори, които

могат да влияят върху качеството на резултатите, но не изрично отнесени към качеството на ПОО.

2.3. Методология и понятиен апарат

Методологичният и понятийният апарат на модела са съобразени с основните постановки и документи, утвърдени и прилагани общо за Европейския съюз. Запазени са подходящите примери от националната специфика и опит в областта на професионалното образование и обучение.

2.3.1. В съответствие с актуалните тенденции и предназначение на професионалното образование и обучение в модела е възприето определение за **качеството на професионалното образование и обучение като *съвкупност от квалификационни и личностни постижения в резултат на професионално образование и обучение, предназначени да удовлетворяват обществени и индивидуални потребности за личностно развитие и за прилагане в труда***. Равнището на качеството на ПОО се определя от степента на съответствие на постиженията с **нормативните изисквания, социалните и личностните потребности**.

2.3.2. Качеството на професионалното образование и обучение е комплексно многоаспектно явление, зависимо от:

- качество на средата – икономическа, социална, психологична, информационна, технологична, традиции в ПОО;
- качество на ресурса – материален, финансов, човешки, методически, дидактически, технически;
- качество на управлението и организация на процеса – институционално-административна структура и органи, методи на управление.

2.3.3. **Подходите** за осигуряване на високо качество на ПОО произтичат от същността и характеристиките на процеса. За целите на модела основно се използват:

- *комплексен подход* – качеството на ПОО се

възприема като сложно, многопосочно съчетание на условия и фактори, елементи, показатели и измерители, в активно променяща се социално-икономическа среда, поставяща нови и нерядко непоследователни изисквания към неговото равнище;

- **системен подход** – осигурява управлението на качеството на ПОО като единство на взаимосвързани елементи, дейности и взаимодействия с вътрешни (професионално образование и обучение на младежи и на възрастни) и външни системи и елементи;
- **сравнителен подход** – служи за установяване и съпоставяне на параметри вътре в системата или дейностите за осигуряване на качество на професионалното образование и обучение и спрямо други социални и управленски системи и подсистеми (заетост, демографски системи, организационни системи и др.) с оглед на намиране оптимални съотношения с тях в перспектива;
- както и подходящи съчетания от други подходи и техни елементи.

2.3.4. Системата за осигуряване на качеството на ПОО

е управленски инструмент за постигане на целите и очакванията на обществото, в центъра на което е човекът с неговите потребности. Чрез нея се формира и развива професионално-квалификационният потенциал на човешкия ресурс. В този смисъл тя:

- 1) представлява **систематизиран, целево избран и съответстващ на степента на социално-икономическото развитие и очаквани резултати комплекс от механизми, стимули, инструменти, дейности и ресурси за постигане на определени параметри на образователната и професионално-квалификационната структура на населението.**

- 2) **е средство за управление на процеса, определящо целите, принципите, приоритетите, институциите, начините, показателите/критериите, ресурсите и механизмите за постигане на качество на ПОО, адекватно на потребностите на етапа.**

2.3.5. В модела са възприети следните **равнища на управление:**

Системно равнище/национално - идентифицира се с националните управленски органи за системата на ПОО.

Регионално равнище – идентифицира се с регионалните органи за управление на ПОО - Регионални управления по образованието (сега РИО)

Институционално равнище – включва организациите по чл. 18 на Закона за професионално образование и обучение (ЗПОО), непосредствено извършващи професионално образование и обучение - доставчици на обучение.

3. Цели и задачи на системата за осигуряване на качеството

3.1. Цел и подцели. Очаквани резултати.

Обща цел на системата е **постигането на състояние на професионалното образование и обучение, което гарантира високо качество на резултатите, съответстващо на обществените и индивидуалните потребности на етапа, и резерв за бъдещи и/или неочаквани промени.**

Главната цел на системата е **постигане на качество на ПОО, осигуряващо съответстваща на обществените потребности професионално-квалификационна структура на работната сила, както и професионална подготовка на индивида, осигуряваща му конкурентоспособност/реализация на пазара на труда и личностна удовлетвореност.**

Подцели:

1. Създаване на условия за непрекъснато повишаване на качеството на ПОО, осигуряващо готовност за бърза трудова реализация.
2. Постигане на висока степен на ангажираност на участниците към целите на професионалното образование и обучение.
3. Създаване на разбиране и условия за утвърждаване на култура на качеството, подпомагаща постигането на целите.

Главният очакван резултат е постигнато високо качество на всички видове професионално образование и обучение, за всички нива на управление, което допринася за постигане на социално-икономическите цели на развитието.

3.2. Приоритетите произтичат от целта и задачите на общественото развитие, основават се на изводите от конкретното състояние на качеството на ПОО и на концепцията за неговото осигуряване.

Те се формулират като:

- Осигуряване на гъвкаво многообразие от начини и средства за реален равен достъп до качествено професионално образование и обучение.
- Повишаване на успеваемостта на учениците в системата на професионалното образование и на обучаваните в системата за ПОВ, последователно ограничаване броя на отпадащите.
- Модернизиране на учебните планове, учебното съдържание и методиките за обучение, постигане на стандартите.
- Ефективно свързване на професионалното обучение с потребностите на пазара на труда, чувствително подобряване на практическото обучение.

3.3. Задачи на системата

Задачите конкретизират дейностите, които трябва да се извършат, за да се постигнат целите на системата. Те са определени според степента на необходимост от тяхното изпълнение и могат да търпят промени във времето.

Разграничени са в няколко групи:

- актуализиране, допълване и въвеждане на работеща нормативна уредба за качеството на професионалното образование и обучение;
- разширяване на обхвата на системата за обучение и повишаване на квалификацията на учители, преподаватели, лектори и административно-управленския персонал в областта на ПОО;
- създаване на действен механизъм за координация на дейностите по професионално обучение на възрастни;
- усъвършенстване на системите, методите и формите за контрол върху процеса и резултатите от професионалното образование и обучение; развитие на самооценката;
- създаване и използване на електронно базирана система/подсистема от точни и адекватни информационни данни за качеството и диапазона на ПОО услугите и постиженията;
- въвеждане и прилагане на елементи от подходящ добър опит за постигане на високо качество;
- създаване и функциониране в отговорните институции на структурни звена (сектори/отдели), които на системно равнище събират данните по критериите за качество на ПОО, обобщават получената информация и я анализират;
- ефективно прилагане на системата за кариерно ориентиране и консултиране.

3.4. Предмет, обект и обхват на системата. Целеви групи

3.4.1. **Предмет** на системата са състоянието на качеството на ПОО, закономерностите във връзка с неговото повишаване и взаимоотношенията, правата, задълженията и отговорностите на участниците в процеса.

3.4.2. **Обхватът** включва подсистемите по нива:

- **национално равнище** – национално управление на професионалното образование и обучение и повишаване на качеството му – МОМН, МТСП, МФ, МЗ, МК, МЗХ, МП, МО, МИЕ, МРРБ, НАПОО, Агенция по заетостта, НСИ, институции на национално представителни социални и икономически партньори/организации и др.
- **териториални равнища:**
 - регионално** – региони на планиране и области – областни управители, териториални органи на работодатели и синдикати;
 - местно** – общини и общности;
- **институционално равнище** – доставчици на професионално образование и обучение (институции съгласно чл. 18 от ЗПОО).

3.4.3. **Обект** на системата са основните целеви групи, както следва:

- *ученици*, изучаващи професия в образователната система съгласно ЗНП и ЗПОО;
- *обучавани* в дейностите за професионално обучение на *възрастни* за придобиване на професионална квалификация;
- *ръководители и служители от административно-управленския апарат* на институциите за професионално образование и обучение;
- *учители, преподаватели, лектори, наставници*;

- *изследователи* в областта на професионалното образование и обучение;
- *други* - ръководители и служители от институциите за държавно управление, политически дейци, представители на работодателите, синдикатите и гражданското общество, лица, извършващи дейности по образование и обучение, индивидуални потребители, осъществяващи самостоятелно учене.

3.5. **Принципите на изграждане и действие** на системата са насочени към постигане и поддържане на високо качество на резултатите от дейностите по професионално образование и обучение. Те се основават на общоуправленските и политическите принципи и са съобразени със спецификата на системата за професионално образование и обучение и произтичащите в нея промени.

Основополагащи принципи:

- Гарантиране на висококачествено предоставяне на професионално образование и обучение в защита на интересите на потребителите и укрепване на взаимното доверие
- Нормативна осигуреност и съответствие на дейностите с утвърдените функциониращи стандарти
- Децентрализация
- Прозрачност на действията, институционален и социален диалог

Оперативни принципи при осигуряване на качеството на ПОО

- Отговорност на участниците за резултатите.
- Последователност и приемственост на постиженията от предходни периоди.
- Практическа ориентация – прилагането на модела на

системата на всички нива и области на управлението и организация на ПОО.

- Пазарна ориентация – съобразяване с реалните обществени и индивидуални потребности от качество на ПОО и прилагане на договорния механизъм, където е подходящо.
- Автономност на институциите; самостоятелност в избора на система за осигуряване на високо качество.
- Методическа основаност и издържаност/целева ориентираност – прилагане ефективни, присъщи на естеството на ПОО, показатели, методи за анализ, оценка, обратна връзка и т.н.
- Отвореност и яснота на системата – осигуряване на реален достъп до необходима информация и възможности за съответни промени и усъвършенствания.
- Обратна връзка – използване на анализа и контрола за съобразяване на характеристиките на професионалното образование и обучение с изискванията на потребителя/възложителя.
- Информирани достъп до управлението на качеството – предоставяне на предварителна, компетентна информация относно модела, неговите основни характеристики и необходимостта от използването му.
- Взаимна обвързаност на елементите на качеството – отчитане на взаимната връзка и влияние между тях за предотвратяване на дублиране или неоснователно елиминирание на средства и инструменти.

4. Измерване на качеството на ПОО

4.1. Критерии/показатели

Критериите за качеството на ПОО са най-важният елемент на системата за осигуряване на високо качество на ПОО. Те предоставят информация за неговото състояние във времев и съдържателен аспект. Прилагат се в последователна взаимна връзка и обусловеност по етапите на цялостния процес за постигане целите на системата.

Критериите са основен инструмент за планиране, изпълнение, анализ, оценка и обратна връзка за осигуряването на високо качество на ПОО. Служат за измерване, планиране, ръководство на изпълнението, отчитане, контролиране. В зависимост от спецификата на етапите по време, социално-икономическата обстановка, организационно-техническите и технологичните фактори, както и политическата култура и изисквания, могат да се съставят различни комбинации от критерии и показатели.

Според начина на измерване критериите се представят чрез **количествени и качествени** показатели.

Видовете критерии за качеството на ПОО произтичат от структурата и същността на системата за ПОО. Във връзка с целите и задачите на системата за неговото осигуряване се формулират, както следва:

Критерий 1	Система за осигуряване качество на ПОО
Критерий 2	Качество на нормативното осигуряване
Критерий 3	Инвестиции в ПОО
Критерий 4	Достъп и участие в програми за ПОО и ППО
Критерий 5	Достъп и участие на уязвими групи в програми за ПОО
Критерий 6	Завършване на ПОО и ППО
Критерий 7	Реализация на завършилите ПОО и ППО
Критерий 8	Прилагане на придобити компетентности в ПОО на работното място
Критерий 9	Взаимоотношения със свързани системи
Критерий 10	Обществен достъп до информация за качеството на ПОО

4.2. По етапи на цикъла за осигуряване на високо качество критериите се разпределят, както следва:

Планиране

Създаването на функционираща система за осигуряване и повишаване на качеството на ПОО е сложен и продължителен процес. Етапът на планиране е особено важен за крайния резултат. При планирането се определят целите, които трябва да бъдат постигнати и необходимите за това ресурси. Важно условие е планираните дейности да са ясни и изпълними.

Основни дескриптори за този етап са:

- Цели и задачи на ПОО, обвързани с европейските, националните и местните, формуирани в средносрочен и дългосрочен план.
- Определени с участие на заинтересованите страни цели и задачи за осигуряване на високо качество на ПОО.
- Определени критерии и показатели за оценка на състоянието на качеството на ПОО.

Критерий 1. Система за осигуряване качество на ПОО

Показатели	Равнище*	Системно	Институционално	
			Училища	Центрове за професионално обучение на възрастни
Дългосрочна визия за осигуряване на високо качество на ПОО	Утвърдена национална програма, съдържаща: <ul style="list-style-type: none"> • национална концепция, политики, стратегии и прогнози • определени национални приоритети в осигуряването на високо качество • определен национален подход и целеполагане 	Разработени институционални програми за повишаване качеството на предлаганото ПОО, съдържащи перспективна визия, концептуална основа, приоритети, подходи и цели.		
Определени критерии за установяване качеството на ПОО	Определени критерии за установяване качеството на ПОО на национално равнище	Определени критерии за установяване качеството на ПОО на институционално равнище, съобразени с национално определените		
Дял на институциите в системата на ПОО със създадена вътрешна система за осигуряване на качеството	Относителен дял (в процент) на институциите в системата на ПОО, създали вътрешна система за осигуряване на качеството от общия брой	Създадена вътрешна система за осигуряване качество на ПОО		
Мониторинг и контрол на ПОО	Наличие на национална система за мониторинг и контрол на ПОО	Създаден институционален механизъм за мониторинг и контрол на ПОО		
Дял на институциите в системата на ПОО с действащ механизъм за ранно предупреждение	Относителен дял (в процент) на институциите в системата на ПОО с действащ механизъм за ранно предупреждение	Създаден механизъм за ранно предупреждение		

Прилагане

Етапът на изпълнението е активен процес за реализиране на планирани намерения. Предвид значението на този етап за крайния успех е важно да се установят рамкови процедури и правила, които да се спазват от институциите на всички равнища. Така ще се създадат възможности за постигане на съответствие между подходи и дейности, използвани в процеса на изпълнението.

Основни дескриптори за този етап са:

- Работеща нормативна уредба, създадена в сътрудничество със социалните партньори, доставчиците на ПОО, и други заинтересовани страни на различни равнища.
- Осигурени необходими ресурси за професионално образование и обучение.
- Наблюдение на резултатите чрез предварително определени критерии, подходящи за етапа.

Критерий 1. Качество на нормативното осигуряване

Показатели	Равнище*	Системно	Институционално	
			Училища	Центрове за професионално обучение на възрастни
Наличие на действени, реалистични закони и подзаконова нормативна уредба – правилници, наредби, стандарти	Наличие на действени, реалистични закони и подзаконова нормативна уредба – правилници, наредби, стандарти	Наличие на действени, реалистични закони и подзаконова нормативна уредба – правилници, наредби, стандарти	Осигуреност с необходимата законова и подзаконова нормативна уредба	
Дял на утвърдените ДОО спрямо общия брой на необходимите (по СППОО)	Дял на утвърдените ДОО спрямо общия брой на необходимите (по СППОО)	Относителен дял (в процент) на утвърдените ДОО спрямо общия брой на необходимите (по СППОО)		
Дял на актуализираните ДОО към общия брой на действащите	Дял на актуализираните ДОО към общия брой на действащите	Относителен дял (в процент) на актуализираните ДОО към общия брой на действащите		
Дял на утвърдените учебни планове по професии/специалности за професионално образование към необходимия брой (по СППОО)	Дял на утвърдените учебни планове по професии/специалности за професионално образование към необходимия брой (по СППОО)	Относителен дял (в процент) на утвърдените учебни планове по професии/специалности за професионално образование към необходимия брой (по СППОО)	Осигуреност на институцията с необходимата учебна документация	
Дял на актуализирани учебни планове и учебни програми по професии/специалности за професионално образование към необходимия брой (по СППОО)	Дял на актуализирани учебни планове и учебни програми по професии/специалности за професионално образование към необходимия брой (по СППОО)	Относителен дял (в процент) на актуализирани учебни планове и учебни програми по професии/специалности за професионално образование към необходимия брой (по СППОО)	Относителен дял (в процент) на актуализираните учебни планове и учебни програми по професии/специалности спрямо прилаганите в професионалното училище/гимназия	Относителен дял (в процент) на актуализираните учебни планове и учебни програми по професии/специалности спрямо прилаганите в ЦПО

Критерий 2. Инвестиции в професионалното образование и обучение

Показатели	Равнище*	Системно	Институционално	
			Училища	Центрове за професионално обучение на възрастни
<p>Относителен дял на средствата :</p> <ul style="list-style-type: none"> за професионално образование от държавния бюджет (ДБ) спрямо общия бюджет за средно образование за професионално обучение от държавния бюджет (ДБ) спрямо общия бюджет на средствата за активна политика на пазара на труда 	<p>Относителен дял (в процент) на средствата за ПОО от държавния бюджет (ДБ):</p> <ul style="list-style-type: none"> за професионално образование спрямо общия бюджет за средно образование за професионално обучение спрямо общия бюджет на средствата за активна политика на пазара на труда 	Обем на средствата по делегирани бюджети на училищата, предоставящи професионално образование	Обем на средствата за обучение на възрастни, финансирани по програми за професионално обучение	
<p>Обем на използваните средства за ПОО по национални, европейски, други международни програми и проекти и проекти на европейски структурни фондове и други алтернативни източници</p>	<p>Размер на използваните средства за ПОО по национални, европейски и други международни програми и проекти на европейски структурни фондове в България и други алтернативни източници</p>	Размер на използваните средства за ПОО по национални, европейски и други международни програми и проекти, както и по проекти на европейските структурни фондове и други алтернативни източници		

<p>Относителен дял на управленския персонал в институциите за ПОО, участвал в обучение за повишаване на управленските им умения</p>	<p>Относителен дял на управленския персонал в институциите за ПОО, участвал в обучение за повишаване на управленските им умения</p>	<p>Брой на управленския персонал, участвал в обучение за повишаване на управленските умения</p>	<p>Брой на управленския персонал, участвал в обучение за повишаване на управленските умения</p>	
<p>Относителен дял на учители и преподаватели, участвали в допълнително обучение за актуализиране и повишаване на квалификацията към общия брой на заетите учители и преподаватели</p>	<p>Относителен дял на учители и преподаватели, участвали в допълнително обучение за актуализиране и повишаване на квалификацията към общия брой на заетите учители и преподаватели</p>	<p>Брой и относителен дял на учителите, участвали в допълнително обучение за актуализиране и повишаване на квалификацията към общия брой на заетите учители</p>	<p>Брой и относителен дял на преподавателите, участващи в допълнително обучение за актуализиране и повишаване на квалификацията към общия брой на заетите преподаватели</p>	
<p>Относителен дял на учители и преподаватели, участвали в допълнително обучение за актуализиране и повишаване на квалификацията по специалността им към общия брой на заетите учители и преподаватели по професионална подготовка в страната</p>	<p>Относителен дял на учители и преподаватели, участвали в допълнително обучение за актуализиране и повишаване на квалификацията по специалността им към общия брой на заетите учители и преподаватели по професионална подготовка в страната</p>	<p>Брой и относителен дял на учителите по професионална подготовка, участвали в допълнително обучение по специалността им от висшето образование</p>	<p>Брой и относителен дял на преподавателите, участвали в допълнително обучение по специалността им от висшето образование</p>	

Обем на инвестирани средства за допълнително обучение на учители и преподаватели за актуализиране и повишаване на квалификацията им	Общ размер за страната на инвестирани средства за допълнително обучение на учители и преподаватели за актуализиране и повишаване на квалификацията им	Размер на инвестирани средства за допълнително обучение на преподаватели за актуализиране и повишаване на квалификацията	Размер на инвестирани средства за допълнително обучение на един преподавател за актуализиране и повишаване на квалификацията
Обем на инвестирани средства за допълнително обучение на един учител/преподавател за актуализиране и повишаване на квалификацията	Общ размер за страната на инвестирани средства за допълнително обучение на един учител/преподавател за актуализиране и повишаване на квалификацията	Размер на инвестирани средства за допълнително обучение на един учител за актуализиране и повишаване на квалификацията	Размер на инвестирани средства за допълнително обучение на един преподавател за актуализиране и повишаване на квалификацията
Обем на инвестирани средства в материално-техническа база (в т.ч. ИКТ) за ПОО	Общ размер за страната на инвестирани средства в материално-техническа база (в т.ч. ИКТ) за ПОО	Размер на инвестирани средства в материално-техническа база (в т.ч. ИКТ)	Размер на инвестирани средства в материално-техническа база (в т.ч. ИКТ)
Обем на инвестирани средства от фирми от реалния бизнес в материално-техническа база (в т.ч. ИКТ) за ПОО	Общ размер за страната на инвестирани средства от фирми от реалния бизнес в материално-техническа база (в т.ч. ИКТ) за ПОО	Размер на инвестирани средства от реалния бизнес в материално-техническа база (в т.ч. ИКТ) на обучаващи институции	Размер на инвестирани средства от фирми от реалния бизнес в материално-техническа база (в т.ч. ИКТ) на обучаващи институции

Общ размер на инвестизиите на фирми от реалния бизнес за усвояване на нови компетенции от учители и преподаватели за работа с нови технологии, процеси и оборудване	Размер на инвестизиите на фирми от реалния бизнес за усвояване на нови компетенции от учители и преподаватели за работа с нови технологии, процеси и оборудване	Размер на инвестии на фирми от реалния бизнес за усвояване на нови компетенции от учители за работа с нови технологии, процеси и оборудване	Размер на инвестиции на фирми от реалния бизнес за усвояване на нови компетенции от преподаватели за работа с нови технологии, процеси и оборудване
Стипендии, отпуснати от работодатели за ученици/обучаеми възрастни в системата на ПОО	Брой и обща сума на стипендиите, отпуснати от работодатели за ученици/обучаеми възрастни в системата на ПОО. Относителен дял спрямо броя на учениците и обучаемите възрастни, в системата на ПОО.	Брой и обща сума на стипендиите, отпуснати от работодатели за ученици от професионалното образование	Брой и обща сума на стипендиите, отпуснати от работодатели за обучаеми възрастни в системата на професионалното обучение
Размер на издръжката за един обучаван в ПОО	Стойност на издръжката за един ученик и за един възрастен в ПОО за страната	Стойност на издръжката за един ученик в системата на професионалното образование	Стойност на издръжката за един ученик в системата на професионалното образование

Критерий 3. Достъп и участие в програми за ПОО и ППО

Показатели	Равнище*	Системно	Институционално	
			Училища	Центрове за професионално обучение на възрастни
Брой и относителен дял на училищата, предоставящи ПОО от общия брой училища с гимназиален етап на обучение	Брой и относителен дял на училищата, предоставящи ПОО от общия брой училища с гимназиален етап на обучение	Общ брой и относителен дял (в процент) на училищата, предоставящи ПОО от общия брой училища в страната с гимназиален етап на обучение		
Брой и относителен дял на училищата, предоставящи ПОО по професионални направления (в броя на училищата, предоставящи ПОО)	Брой и относителен дял на училищата, предоставящи ПОО по професионални направления (в броя на училищата, предоставящи ПОО)	Общ брой и относителен дял (в процент) на училищата, предоставящи ПОО по професионални направления (в броя на училищата, предоставящи ПОО) за страната	Брой на професионалните направления, по които се предоставя ПОО	
Брой и относителен дял на общообразователните училища и гимназии, предоставящи ПОО (по професионални направления) по чл. 9, ал. 1, т. 2 от ЗПОО (в броя на училищата, предоставящи ПОО)	Брой и относителен дял на общообразователните училища и гимназии, предоставящи ПОО (по професионални направления) по чл. 9, ал. 1, т. 2 от ЗПОО (в броя на училищата, предоставящи ПОО)	Общ брой и относителен дял (в процент) на общообразователните училища и гимназии, предоставящи ПОО (по професионални направления) по чл. 9, ал. 1, т. 2 от ЗПОО (в броя на училищата, предоставящи ПОО) за страната	Брой на професионалните направления, по които се предоставя ПОО	

Брой и относителен дял на училищата, предоставящи професионално обучение за възрастни	Брой и относителен дял на училищата, предоставящи професионално обучение за възрастни спрямо общия брой на училищата, предоставящи ПОО	Общ брой и относителен дял (в процент) на училищата в страната, предоставящи професионално обучение за възрастни спрямо общия брой на училищата, предоставящи ПОО		
Брой на лицензираните ЦПО в страната	Брой на лицензираните ЦПО в страната	Общ брой на лицензираните ЦПО в страната		
Степен на адекватност на териториалното разпределение на доставчиците на ПОО, вкл. по професионални направления	Състояние на регионалната мрежа на институциите, предоставящи ПОО – училища и ЦПО, вкл. по професионални направления			
Степен на адекватност на броя на доставчиците	Съотношение (индекс) на броя на институциите, предоставящи обучение на възрастни, към броя на потенциалните ползватели (брой на работната сила) (1 : 100)			
Брой на участниците в програмите на ПОО по професионални направления от СППО	Общ брой на ученици и обучавани възрастни за страната по професионални направления от СППО		Брой на ученици и обучавани възрастни по професионални направления от СППО	Брой на обучавани възрастни по професионални направления от СППО

Дял на ученици и възрастни, провели практическо обучение на реални работни места при работодателя	Относителен дял (в процент) на ученици и на възрастни за страната, провели практическо обучение на реални работни места при работодателя	Относителен дял (в процент) на учениците и възрастните, провели практическо обучение на реални работни места при работодателя
Брой на участниците в програмите на ППО по професионални направления от СППО	Общ брой на обучавани възрастни за страната по програми за ППО по професионални направления от СППО	Брой на обучавани възрастни по програми за ППО по професионални направления от СППО
Брой заети лица, включени във форми на учене през целия живот, за надграждане по специалността	Общ брой заети лица, включени във форми на учене през целия живот, за надграждане по специалността	Брой заети лица, вкл. във форми на учене през целия живот, за надграждане по специалността
Брой на административно утвърдените регионални центрове за кариерно развитие (РЦКР) и лицензираните ЦИПО в страната	Общ брой на утвърдените регионални центрове за кариерно развитие (РЦКР) и лицензираните ЦИПО в страната	

Дял на ученици и възрастни - ориентирани и консултирани участници в ПОО	Относителен дял (в процент) на учениците и възрастните, включени в програми за ПОО, предварително професионално ориентирани и консултирани спрямо общия брой включени	Относителен дял (в процент) на учениците и възрастните лица, включени в програми за ПОО, предварително професионално ориентирани и консултирани
Програми и схеми за насърчаване на по-широк достъп до ПОО за лица, за които българският език не е майчин	Създадени програми и схеми за осигуряване на условия и ресурси за по-широк достъп до ПОО чрез социализиране на ученици и обучавани възрастни, за които българският език не е майчин	Предприети мерки за социализиране на курсисти (обучавани възрастни), за които българският език не е майчин
Съотношение на учители и преподаватели към ученици и обучавани възрастни в системата на ПОО (брой учители и преподаватели : брой ученици и обучавани възрастни)	Съотношение на учители и преподаватели към ученици и обучавани възрастни в системата на ПОО (брой учители и преподаватели спрямо брой ученици и обучавани възрастни)	Съотношение на преподаватели към обучавани възрастни в системата на професионалното образование
Схеми за улесняване достъпа до ПОО и ППО	Наличие на актуална информация за мрежата на доставчиците на ПОО и ППО, приема и обучението в тях	Наличие на информационни източници за приема и обучението в институцията с цел улесняване достъпа до ПОО и ППО

Критерий 4. Достъп и участие на уязвими групи в програми за ПОО

Показатели	Равнище*	Институционално	
		Системно	Училища
Дял (по пол) на учениците със СОП и на лицата с увреждания, включени в програми за ПОО	Относителен дял (по пол) на учениците със СОП и на възрастните лица с увреждания, включени в програми за ПОО спрямо общия брой обучаващи	Относителен дял (по пол) на учениците със СОП, включени в програми за ПОО спрямо общия брой ученици	Относителен дял (по пол) на възрастните лица с увреждания, включени в програми за професионално обучение, спрямо общия брой възрастни, включени в програми за професионално обучение
Дял на ученици със СОП и възрастни лица с увреждания, професионално ориентирани и консултирани участници в ПОО	Относителен дял (в процент) на учениците със СОП и възрастните лица с увреждания, включени в програми за ПОО, предварително професионално ориентирани и консултирани	Относителен дял (в процент) на учениците със СОП , включени в програми за ПОО, предварително професионално ориентирани и консултирани	Относителен дял (в процент) на възрастните лица с увреждания, включени в програми за ПОО, предварително професионално ориентирани и консултирани
Дял на учениците от домовете за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителски грижи, включени в програми за ПОО	Относителен дял (в процент) на учениците от домовете за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителски грижи, включени в програми за ПОО, спрямо общия брой ученици в системата на ПОО	Относителен дял (в процент) на учениците от домовете за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителски грижи, включени в програми за ПОО, спрямо общия брой ученици в системата на ПОО	

Дял на учениците от домовете за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителски грижи, професионално ориентирани и консултирани	Относителен дял (в процент) на учениците от домовете за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителски грижи, професионално ориентирани и консултирани	Относителен дял (в процент) на учениците от домовете за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителски грижи, професионално ориентирани и консултирани	
Дял на учениците с девиантно поведение, включени в програми за ПОО	Относителен дял (в процент) на учениците с девиантно поведение, включени в програми за ПОО, спрямо общия брой ученици в системата на ПОО	Относителен дял (в процент) на учениците с девиантно поведение, включени в програми за ПОО, спрямо общия брой ученици в системата на ПОО	
Дял на учениците с девиантно поведение, включени в програми на ПОО, предварително професионално ориентирани и консултирани	Относителен дял (в процент) на учениците с девиантно поведение, включени в програми на ПОО, предварително професионално ориентирани и консултирани	Относителен дял (в процент) на учениците с девиантно поведение, включени в програми на ПОО, предварително професионално ориентирани и консултирани	
Дял (по пол) на лица в неравностойно положение на пазара на труда, включени в програми за професионално обучение	Относителен дял (по пол) на лица в неравностойно положение на пазара на труда, включени в програми за професионално обучение спрямо общия брой	Относителен дял (по пол) на ученици и възрастни лица в неравностойно положение на пазара на труда, включени в програми за професионално обучение, спрямо общия брой включени	Относителен дял (по пол) на възрастни лица в неравностойно положение на пазара на труда, включени в програми за професионално обучение, спрямо общия брой включени

Дял на лица в неравностойно положение на пазара на труда, професионално ориентирани и консултирани участници в ПОО	Относителен дял (в процент) на учениците и курсистите (обучавани възрастни) в неравностойно положение на пазара на труда, включени в програми за ПОО, предварително професионално ориентирани и консултирани	Относителен дял (в процент) на възрастните лица в неравностойно положение на пазара на труда, включени в програми за ПОО, предварително професионално ориентирани и консултирани	Относителен дял (в процент) на възрастните лица в неравностойно положение на пазара на труда, включени в програми за ПОО, предварително професионално ориентирани и консултирани
Дял (по пол) на лица мигранти, включени в програми за професионално обучение	Относителен дял (по пол) на мигранти - ученици и възрастни лица, включени в програми за ПОО, предварително професионално ориентирани и консултирани	Относителен дял (по пол) на мигранти - ученици и курсисти (обучавани възрастни), включени в програми за ПОО, предварително професионално ориентирани и консултирани	Относителен дял (по пол) на мигранти - възрастни лица, включени в програми за професионално обучение спрямо общия брой включени
Дял на лица мигранти, професионално ориентирани и консултирани участници в ПОО	Относителен дял (в процент) мигранти - ученици и възрастни лица, включени в програми за ПОО, предварително професионално ориентирани и консултирани	Относителен дял (в процент) на мигранти - ученици и курсисти (обучавани възрастни), включени в програми за ПОО, предварително професионално ориентирани и консултирани	Относителен дял (в процент) на мигранти - възрастни лица, включени в програми за ПОО, предварително професионално ориентирани и консултирани

Дял (по пол) на лица, изтърпяващи наказание лишаване от свобода, включени в програми за ПОО спрямо общия брой лица, изтърпяващи наказание лишаване от свобода	Относителен дял (по пол) на лица, изтърпяващи наказание лишаване от свобода, включени в програми за професионално обучение, спрямо общия брой лица, изтърпяващи наказание лишаване от свобода	Относителен дял (по пол) на лица, изтърпяващи наказание лишаване от свобода, включени в програми за професионално обучение, спрямо общия брой лица, изтърпяващи наказание лишаване от свобода	Относителен дял (по пол) на лица, изтърпяващи наказание лишаване от свобода, включени в програми за професионално обучение, спрямо общия брой лица, изтърпяващи наказание лишаване от свобода
Интегриране в ПОО на ученици със СОП, с девиантно поведение и на курсисти (обучавани възрастни) с увреждания и в неравностойно положение	Осигуряване на необходимите условия за реализиране на процеса на интегриране на ученици със СОП и курсисти (обучавани възрастни) в неравностойно положение в ПОО	Създадени условия за интегриране в ПОО на ученици със СОП и на курсисти (обучавани възрастни) с увреждания и в неравностойно положение	Относителен дял (по пол) на лица, изтърпяващи наказание лишаване от свобода, включени в програми за професионално обучение, спрямо общия брой лица, изтърпяващи наказание лишаване от свобода
Интегриране в ПОО на ученици от домовете за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителски грижи	Осигуряване на необходимите условия за реализиране на процеса на интегриране на ученици от домовете за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителски грижи	Създадени условия за интегриране в ПОО на ученици от домовете за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителски грижи	Относителен дял (по пол) на лица, изтърпяващи наказание лишаване от свобода, включени в програми за професионално обучение, спрямо общия брой лица, изтърпяващи наказание лишаване от свобода
Интегриране в ПОО на ученици мигранти	Осигуряване на необходимите условия за реализиране на процеса на интегриране на ученици мигранти	Създадени условия за интегриране в ПОО на ученици мигранти	Относителен дял (по пол) на мигранти - ученици и възрастни лица, включени в програми за ПОО, предварително професионално ориентирани и консултирани
Програми и схеми за улесняване достъпа до ПОО на уязвими групи и групи в неравностойно положение	Наличие на достъп до актуална информация за мрежата на доставчиците на ПОО, приема и обучението в тях	Наличие на достъп до информацията за приема и обучението в институцията с цел улесняване достъпа до ПОО	Относителен дял (по пол) на мигранти - ученици и възрастни лица, включени в програми за ПОО, предварително професионално ориентирани и консултирани

Оценка

Оценката на качеството е част от осигуряването на качеството, която се фокусира върху степента на изпълнение на изискванията за качество. Оценяването е дейност, с която се отчита напредъкът при реализирането на поставените цели. Оценката може да бъде вътрешна и външна, а от гледна точка на периода на извършването – междинна и крайна.

Основни дескриптори за този етап са:

- Разработена методология за оценка, която включва вътрешно и външно оценяване на институциите.
- Национална система за мониторинг и контрол.
- Участие на заинтересованите страни в процеса на мониторинг и контрол.

Критерий 1. Система за осигуряване качество на ПОО

Показатели	Равнище*	Системно	Институционално	
			Училища	Центрове за професионално обучение на възрастни
Наличие на капацитет за оценка на състоянието на качеството на ПОО	Наличие на зveno/сектор за изготвяне на оценка на състоянието на качеството на ПОО (административно осигуряване на оценката)		Функциониращ вътрешен механизъм за оценка с определено звено/служител за осигуряване на достоверна информация на предлаганото ПОО в училището (административно осигуряване на оценката)	Функциониращ вътрешен механизъм за оценка с определено звено/служител за осигуряване на достоверна информация за качеството на ПОО на възрастни, предоставяно от центъра (административно осигуряване на оценката)
Статистически изследвания относно качеството на ПОО	Наличие на статистически изследвания и изчерпателен обхват на включените в тях показатели за качество на ПОО		Наличие на достатъчна и достоверна вътрешноинституционална информация за качеството на ПОО	
Оценяване на постиженията по критериите от предшествашите етапи	Оценяване на националните постижения по критериите от предшествашите етапи		Извършване на вътрешноинституционална оценка на постиженията по критериите от предшествашите етапи	
Определяне на потребностите от ПОО на пазара на труда	Степен на съответствие между професионално-квалификационната структура на завършващите ПОО и потребностите от работна сила по професии и специалности на национално равнище		Степен на съответствие между професионално-квалификационната структура на завършващите ПОО и потребностите от работна сила по професии и специалности на регионално равнище	
Състояние на безработицата	Процент на безработицата за страната и по региони. Образователна структура на безработицата за страната и по региони. Структура на безработицата по професионални направления			

Критерий 2. Завършване на ПОО и ППО

Показатели	Равнище*	Системно	Институционално	
			Училища	Центрове за професионално обучение на възрастни
Брой на завършили обучение по професии и специалности	Брой на завършили обучение по професионални направления за страната, получили документ: <ul style="list-style-type: none"> диплома за средно професионално образование свидетелство за професионална квалификация удостоверение за професионално обучение свидетелство за правоспособност 	Общ брой на завършилите обучение по професионални направления за страната, получили документ: <ul style="list-style-type: none"> диплома за средно професионално образование свидетелство за професионална квалификация удостоверение за професионално обучение свидетелство за правоспособност 	Брой на учениците и обучаваните възрастни лица, завършили обучение по професии и специалности, получили документ: <ul style="list-style-type: none"> диплома за средно професионално образование свидетелство за професионална квалификация удостоверение за професионално обучение свидетелство за правоспособност 	Брой на обучаваните възрастни лица, завършили обучение по професии и специалности, получили документ: <ul style="list-style-type: none"> свидетелство за професионална квалификация удостоверение за професионално обучение свидетелство за правоспособност
Дял на успешно завършили обучението си по програми за начало професионално обучение	Дял на успешно завършили обучение по професионална квалификация спрямо започналите обучение по програми за ПОО	Относителен дял (в процент) на успешно завършилите (и получили документ) начало професионално обучение за професионална квалификация спрямо започналите обучение по програми за ПОО	Относителен дял (в процент) на успешно завършилите (и получили документ) начало професионално обучение за професионална квалификация към започналите обучение по програми за ПОО	Относителен дял (в процент) на успешно завършилите (и получили документ) начало професионално обучение за професионална квалификация към започналите обучение по програми за ПОО

Дял на активното население (15-74 години), участващо в програми за ППО, които завършват с документ	Дял на успешно завършили ученици със СОП и лица с увреждания, включени в програми за ПОО	Относителен дял (в процент) на завършилите ППО в страната по професионални направления и получили документ спрямо броя на започналите обучение	Относителен дял на завършилите ППО по професионални направления и получили документ спрямо броя на започналите обучение	Относителен дял на възрастните, завършили обучение по професионални направления и получили документ, спрямо броя на започналите обучение
Брой и дял на отпадналите от обучение по програми за ПОО към броя на постъпилите	Дял на успешно завършили лица в неравностойно положение спрямо започналите обучение по програми за ПОО	Брой и относителен дял (в процент) на отпадналите от обучение по програми за ПОО към броя на постъпилите	Брой и относителен дял (в процент) на отпадналите от обучение по програми за ПОО към броя на постъпилите	Относителен дял (в процент) на отпадналите от обучение по програми за ПОО към броя на започналите обучение
Дял на успешно завършили лица в неравностойно положение спрямо започналите обучение по програми за ПОО	Брой на лицата, валидирали компетентности, придобити неформално и самостоятелно учене	Относителен дял (в процент) на успешно завършилите (и получили документ) към започналите обучение ученици със СОП и лица с увреждания по програми за ПОО	Относителен дял (в процент) на успешно завършилите (и получили документ) ученици със СОП към започналите обучение по програми за ПОО	Относителен дял (в процент) на успешно завършили лица с увреждания към започналите обучение по програми за ПОО
Брой на успешно завършили лица в неравностойно положение спрямо започналите обучение по програми за ПОО	Брой на лицата, валидирали компетентности, придобити неформално и самостоятелно учене	Относителен дял (в процент) на успешно завършилите лица в неравностойно положение спрямо започналите обучение по програми за ПОО	Относителен дял (в процент) на успешно завършилите лица в неравностойно положение спрямо тези, започнали обучение по програми за ПОО	Процент на успешно завършили лица в неравностойно положение към започналите обучение по програми за професионално обучение
Брой на лицата, валидирали компетентности, придобити неформално и самостоятелно учене	Брой на лицата, валидирали компетентности, придобити неформално и самостоятелно учене	Брой на лицата, валидирали компетентности, придобити чрез неформално и самостоятелно учене	Брой на лицата, валидирали компетентности, придобити чрез неформално и самостоятелно учене	Брой на лицата, валидирали компетентности, придобити чрез неформално и самостоятелно учене.

Критерий 5. Взаимоотношения със свързани системи

Показатели	Равнище*	Системно	Институционално	
			Училища	Центрове за професионално обучение на възрастни
Участие на социални и институционални партньори в разработването на различни документи за ПОО	Равнище на участие и сътрудничество на социални и институционални партньори в разработването на концептуални, политически и нормативни документи	Сътрудничество при:	<ul style="list-style-type: none"> • Разработване на институционални концепции, вътрешно-нормативни документи, предложения, мнения, становища за и по политически проекти • Разработване на учебните планове и програми • Съвместни проекти • Модернизиране на материалната база на училището/ЦПО • Организиране на практичното обучение на учениците/курсистите 	
Участие на социални и институционални партньори при определянето на потребностите от обучение за придобиване на професионална квалификация	Степен на участие на социални и институционални партньори при определянето на потребностите от обучение за придобиване на професионална квалификация	Участие на работодателите при определянето на план-приема в училищата, предоставящи професионално образование	Участие на работодателите при определянето на потребностите от професионално обучение на възрастни по професии и специалности	

Дял на проведените изпити с участието на социалните партньори спрямо общия брой проведени изпити за придобиване на професионална квалификация	Дял на проведените изпити с участието на социалните партньори спрямо общия брой проведени изпити за придобиване на професионална квалификация	Относителен дял (в процент) на проведените изпити с участието на социалните партньори спрямо общия брой проведени изпити за придобиване на професионална квалификация	Относителен дял (в процент) на проведените изпити с участието на социалните партньори спрямо общия брой проведени изпити за придобиване на професионална квалификация	
Участие в различни форми на социално и институционално партньорство – съвети за социално партньорство, комисии, консултативни, управителни, надзорни съвети, съвместни работни групи и др.	Участие в различни форми на социално и институционално партньорство – национални съвети за социално партньорство, междуведомствени комисии, консултативни, управителни, надзорни съвети, съвместни работни групи, местна власт и др.	Участие в различни форми на социално и институционално партньорство – настоятелства, консултативни, управителни, надзорни съвети, съвместни работни групи, местна власт и др.	Партньорство в различни форми на социално и институционално партньорство – настоятелства, консултативни, управителни, надзорни съвети, съвместни работни групи, местна власт и др.	
Брой на сключените договори за практическо обучение с фирми от реалния бизнес и относителен дял (в процент) на сключените договори спрямо общия брой ученици и обучаеми, провеждащи практическо обучение	Брой на сключените договори за практическо обучение с фирми от реалния бизнес и относителен дял (в процент) на сключените договори спрямо общия брой ученици и обучаеми, провеждащи практическо обучение	Брой на сключените договори за практическо обучение с фирми от реалния бизнес и относителен дял (в процент) на сключените договори спрямо общия брой ученици, провеждащи практическо обучение	Брой на сключените договори за практическо обучение с фирми от реалния бизнес и относителен дял (в процент) на сключените в тях обучаеми възрастни спрямо общия брой ученици, провеждащи практическо обучение	
Партньорство с висши училища и научни институти	Брой на сключените договори за съвместна работа с висши училища и научни институти	Брой на сключените договори за съвместна работа с висши училища и научни институти	Брой на сключените договори за съвместна работа с висши училища и научни институти	

Преразглеждане

Етапът обхваща преглед на инструментите за оценка, процедурите и резултатите с цел набелязване на дейности за подобряване и повишаване качеството на предлаганото професионално образование и обучение.

Основни дескриптори за този етап са:

- Определени процедури, механизми и инструменти за преразглеждане и набелязване на мерки за подобряване и повишаване на качеството на всички равнища.
- Периодично преразглеждане на процесите и създаване на планове за действие за осъществяване на промени.
- Създаден обществен достъп до информация и прозрачност на резултатите/въздействията.

Критерий 1. Обществен достъп до информация за качеството на ПОО

Показатели	Равнище*	Системно	Институционално	
			Училища	Центрове за професионално обучение на възрастни
Разработени анализ, изводи и препоръки на основа на извършената оценка на критериите от предишните етапи	Разработване на национален анализ, оформяне на изводи и препоръки въз основа на извършената оценка на критериите от предишните етапи	Разработване на национален анализ, оформяне на изводи и препоръки въз основа на извършената оценка на критериите от предишните етапи	Разработване на вътрешноинституционален анализ, оформяне на изводи и планиране на мерки за осигуряване на по-високо качество на ПОО	Разработване на вътрешноинституционален анализ, оформяне на изводи и планиране на мерки за осигуряване на по-високо качество на ПОО
Обсъждане на резултатите и оформяне на цели за следващи/бъдещи периоди	Обсъждане на резултатите и оформяне на цели за следващи/бъдещи периоди	Механизъм за междуинституционално и обществено обсъждане на резултатите и оформяне на цели за следващи/бъдещи периоди	Наличие на вътрешен механизъм за обсъждане на резултатите и целепологане, вкл. с участие на местните общности	Наличие на вътрешен механизъм за обсъждане на резултатите и целепологане, вкл. с участие на местните общности
Проектиране на промени за подобряване качеството на ПОО	Проектиране на промени за подобряване качеството на ПОО	Обобщаване, оформяне и адресиране на заключенията и предложенията от обсъждането на резултатите за коригиране или поставяне на нови цели относно качеството на ПОО	Предоставяне на заключенията и предложенията от обсъждането на резултатите и оформянето на нови цели или коригиране на съществуващи на по-високо институционално равнище	Предоставяне на заключенията и предложенията от обсъждането на резултатите и оформянето на нови цели или коригиране на съществуващи на по-високо институционално равнище
Обратна връзка	Обратна връзка	Структуриран и действащ национален механизъм за обратна връзка за осигуряване на необходими промени	Действащ механизъм за обратна връзка за осигуряване на необходими промени	Действащ механизъм за обратна връзка за осигуряване на необходими промени
Популяризиране на информацията относно качеството на ПОО	Популяризиране на информацията относно качеството на ПОО	Действащи национални информационно популярни програми по актуални проблеми на качеството на ПОО	Създадени действени форми за популяризиране на дейността на институцията относно осигуряването на високо качество на ПОО	Създадени действени форми за популяризиране на дейността на институцията относно осигуряването на високо качество на ПОО

* Информацията, набира на институционално равнище, се обобщава от Регионалните управления по образование.

5. Ключови участници. Функции, права, задължения и отговорности. Механизми на взаимодействие

Системата за осигуряване на качество на професионалното образование и обучение се изгражда като линейно-функционална. Тя функционира чрез дейностите и взаимоотношенията на органите на управление и изпълнителските институции на и между отделните равнища.

Институционалната структура на системата е формирана на трите основни равнища – национално, регионално и локално (институции, предоставящи професионално образование и обучение – доставчици на ПОО).

Основният принцип на управление е децентрализацията в съчетание с ясно определяне на права, задължения и отговорности по различните функции и задачи и системна връзка.

5.1. Ключови участници

в осигуряването на високо качество на ПОО са основните институции и звена, които нормативно или като обществено задължение имат ясни отговорности, права и задължения по отношение на ПОО. Специфично място и роля имат учителите и преподавателите, както и учениците и обучаваните възрастни.

Функциите на ключовите участници се реализират чрез самостоятелни действия и/или взаимодействия с други институции, включени в процеса, както следва:

5.1.1. Институции на системно равнище

Министерство на образованието, младежта и науката

- осъществява цялостното управление на системата за осигуряване на високо качество на ПОО и отговаря за неговото състояние;
- извършва концептуалната, нормативната и плановата дейност за подобряване качеството на ПОО;

- анализира ресурсите и използването на финансовите средства за ПОО, разработва и предлага за утвърждаване предложения за тяхното подобряване;
- осигурява необходимата административна структура и процедури за ефективно действие на системата за постигане на високо качество на професионалното образование и обучение;
- разработва анализи и прави предложения за усъвършенстване на цялостната дейност за осигуряване на високо качество на ПОО или по негови отделни елементи или проблемни ситуации;
- предприема мерки за усъвършенстване качеството на ПОО в образователната система въз основа на оценки, предоставени от Независимата институция за оценка на качеството на ПОО;
- обсъжда със социалните партньори възможностите за развитие на материално-техническата база на обучението и възможностите за нейното подобряване, особено за практическо обучение;
- утвърждава държавните стандарти за придобиване на професионална квалификация, наблюдава тяхното прилагане и инициира актуализирането им и разработването на нови;
- проучва международния опит с цел усвояване на добри практики, осигурява изпълнението на изискванията и препоръките на ЕС относно подобряването на качеството на ППО;
- взаимодейства със социалните и институционалните партньори за решаване на важни организационни и ресурсни въпроси – провеждане на изпити, осигуряване на необходимата по количество и качество материално-техническа база за практическото обучение, разработване на стандарти, на учебни програми и др.;
- утвърждава държавен план-прием за професионално образование и обучение за училищната система.

Национална агенция за професионално образование и обучение

- чрез координиране на дейностите по разработване на стратегии за развитие и усъвършенстване на професионалното образование и обучение съдейства за подобряване качеството на ПОО;
- участва в разработването на концептуални, законово-нормативни и планови документи в областта на осигуряването на качество на ПОО;
- осигурява разработването на висококачествени държавни изисквания за обучение за придобиване на професионална квалификация по професии и специалности;
- осигурява мониторинг и контрол върху дейността на центровете за професионално обучение и дава препоръки за подобряване качеството на работата им;
- поддържа информационна система за професионалното обучение на възрастни, следяща промените в неговото качество;
- дава препоръки на ЦПО за подобряване качеството на обучение, изпълнението на държавните стандарти, подобряване на учебните планове и програми и следи за тяхното изпълнение.

Министерство на труда и социалната политика

- съвместно с Министерство на образованието, младежта и науката анализира състоянието на качеството на професионалното образование и обучение, в т.ч. на възрастни, с цел вземане на мерки за неговото подобряване;
- определя потребностите от работна сила, в т.ч. по качествени характеристики, като основа за определяне на изискванията към качеството на ПОО;

- изисква от регионалните си органи осигуряването на достоверна информация за степента на реализация/заетост на работната сила съобразно вида и степента на професионална квалификация;
- съвместно с работодателски организации извършва специализирани наблюдения и анализи за влиянието на качеството на професионалната подготовка на заетите върху качеството и производителността на труда и конкурентоспособността на организациите/фирмите, компаниите;
- чрез структурно Звено за анализи, прогнози и методологично осигуряване дейностите по заетостта извършва анализи на качеството на професионалното обучение на възрастни за придобиване на степен на професионална квалификация и за професионално обучение по част от професия;
- осигурява възможност за изследване (чрез Звено за прилагане и поддържане на Националната класификация на професиите и длъжностите) на професионално-длъжностната структура на работната сила и предоставя периодически информация за използването на обучените лица по професии и длъжности съобразно изискванията на класификацията;
- съдейства за/и подпомага подобряването на учебната материално-техническа база на ПОО чрез реализиране на подходящи програми за заетост и съобразно ЗНЗ;
- съвместно със социалните и институционалните партньори, представяни от Национален съвет за насърчаване на заетостта и Национален консултативен съвет по професионална квалификация на работната сила, обсъжда периодически качеството на професионалната подготовка на работната сила;

- съдейства за развитие на съвременно професионално ориентиране и кариерно консултиране;
- осигурява информация и условия за свързване на ПОО по професии за обучение съгласно СППОО с потребностите от длъжности и работни места на основата на Националната класификация на професиите и длъжностите.

Агенция по заетостта

- организира и контролира провеждането на професионално обучение на възрастни – безработни и заети лица в съответствие със ЗПОО;
- организира провеждането и следи за осигуряване на необходимото качество на професионално обучение на възрастни по програми, финансирани от структурните фондове на ЕС;
- прави проверки за цялостното качество на професионалното обучение на възрастни, организирано от АЗ;
- подпомага методически действието на системата за осигуряване на качество в професионалното обучение на безработни лица и на заети съгласно ЗНЗ;
- осигурява систематизирана информация за качеството на проведените професионални обучения на възрастни;
- прави оценки, разработва анализи и предоставя предложения на по-високите органи на управление на процеса, в т.ч. за качеството на предоставяното професионално обучение;
- прави предложения за подобряване организацията на професионалното обучение, учебните планове и учебните програми и съдържание;

- осъществява професионално ориентиране и кариерно консултиране в съответствие със ЗНЗ и Правилника за неговото прилагане.

Министерство на земеделието и храните

- участва в разработването, съгласуването и актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- участва в разработването, съгласуването и актуализирането на Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- участва в съгласуването на държавния план-прием в училищата, които финансират и разпределят утвърдените по бюджета им финансови средства за професионално образование и професионално обучение и контролират тяхното използване;
- участва със свои представители в управителния съвет и в експертните комисии по професионални направления на НАПОО;
- на системно равнище - чрез Отраслово звено за оценка на качеството на ПОО, извършва оценка на предлаганото от доставчиците професионално образование и обучение в отраслите на земеделието, храните и горското стопанство;
- анализира трудовата реализация на завършилите професионално обучение и квалификация във финансираните от МЗХ училища.

Министерство на културата

- участва в разработването, съгласуването и актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;

- участва в разработването, съгласуването и актуализирането на Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- развива и усъвършенства образованието в областта на изкуствата и културата;
- анализира трудовата реализация на завършилите професионално обучение и квалификация във финансираните от Министерството на културата училища;
- финансира дейности по образователни програми и проекти в областта на културата, усъвършенстване и развитие на структурата и качеството на образованието в областта на изкуството и културата.

Министерство на здравеопазването

- участва в съгласуването на Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- определя изискванията за здравословни условия при практическото обучение.

Други отрасли министерства

- участват, съобразно своите функции, в разработването, съгласуването и актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии;
- участват, съобразно своите функции, в разработването, съгласуването и актуализирането на Списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- предлагат промени в регистъра по § 1, ал. 2 от допълнителните разпоредби на Закона за народната просвета по отношение на институциите в системата на професионалното образование и обучение;

- участват в съгласуването на държавния план-прием в училищата, които финансират;
- определят свои представители в управителния съвет и в експертните комисии по професионални направления на Националната агенция за професионално образование и обучение.

Независима институция за оценка на качеството на ПОО към МС

- извършва независимо външно оценяване и инспектиране на образователната/обучителната среда и на ефективността от дейността на институцията, предоставяща професионално образование и/или професионално обучение;
- оценява качеството на предоставяното ПОО и съответствието му с държавните стандарти чрез система от критерии и показатели;
- извършва дейности по наблюдение, оценяване и подпомагане развитието на институции в системата на професионално образование и обучение, определени в чл. 18 на ЗПОО;
- анализира цялостното организационно развитие на институциите, предоставящи професионално образование и обучение, във връзка с качеството на образователната/обучителната среда;
- осъществяват връзка между инспектирането и самооценяването;
- осигурява прозрачност на процесите в системата на професионалното образование и обучение, като публикува резюмета на докладите за нейното състояние на своя интернет страница, изпраща пълните доклади на Министерския съвет, прави предписания за подобряване на качеството и разпространява добрите практики.

Център за контрол и оценка на качеството на училищното образование

- разработва системи за контрол на качеството на обучението в средните училища;
- разработва модели и механизми за вътрешно и външно оценяване;
- анализира показателите, характеризиращи качеството на средното образование;
- оценява системите за поддържане/осигуряване на качеството на образованието;
- съдейства на Министерството на образованието, науката и младежта, като предоставя резултатите и изводите от контрола и оценката.

Регионални управления по образование (сега РИО)

- провеждат държавната политика за качеството на ПО;
- оказват методическа подкрепа на образователните институции във връзка със самооценяването им;
- организират дейностите, свързани с провеждане на външно оценяване на институциите за ПО;
- оказват методическа подкрепа, консултиране, мониторинг и супервизия за изпълнение на препоръките, направени от НИО в резултат на извършена инспекция;
- оказват методическа подкрепа на институциите, предоставящи ПО за създаване и поддържане на висока култура за осигуряване на качеството;
- оказват методическа подкрепа на учители и преподаватели чрез експерти-методици във връзка с проблеми, свързани с повишаване качеството на ПО;
- планират и организират квалификационна дейност;

- координират взаимодействието между институции, предоставящи ПО, органи на държавната и местната власт, регионални структури на социални партньори и НПО в областта на качеството на ПО;
- осъществяват оперативен контрол на дейностите на училищата, предоставящи ПО;
- насърчават обмена на добри практики в областта на качеството на ПО.

Дирекции „Регионална служба по заетостта“

Съдействат за реализиране на политиката за подобряване на качеството на професионалното обучение на възрастни, като :

- анализират, изследват и прогнозират състоянието и развитието на регионалния пазар на труда, включително по основни качествени характеристики;
- наблюдават и организират разработването на оценка на ефекта от прилагането на мерките и програмите за активна политика в региона;
- участват в разработването и изпълнението на областните стратегии за регионално развитие, както и в разработването и изпълнението на регионален план за действие по заетостта.

Дирекции „Бюро по труда“

- осъществяват контрол върху качеството на обучението на възрастни по условията на ЗНЗ за: обучение за придобиване на професионална квалификация; обучение за придобиване и усъвършенстване на ключови компетентности; мотивационно обучение;
- извършват при необходимост професионално ориентиране и консултиране на безработни лица.

5.1.2. Национално представителни организации на социалните партньори

5.1.2.1. Организации на работодателите

- участват и подпомагат действието на системата за осигуряване на качеството в ПОО при разработването и одобряването на концептуални, нормативни, планови и методически документи за ПОО;
- инвестират в усъвършенстването на материално-техническата база на ПОО;
- осигуряват финансово подпомагане – стипендии и други стимули – за ученици и учители/преподаватели в ПОО;
- осигуряват условия за повишаване на квалификацията на учители/преподаватели от системата на ПОО във връзка с въвеждане на нова технология и/или техника;
- предоставят реални работни места за провеждане на практическо обучение на ученици и възрастни, включени в обучение за професионална квалификация;
- участват в разработването и реализирането на система за практическо обучение в ПОО;
- популяризират системата за осигуряване на високо качество на ПОО между своите членове/участници;
- участват със свои представители във външното оценяване на качеството на ПОО;
- предлагат за участие в управителните и изпълнителните органи на МТСП, АЗ и НАПОО свои членове – експерти в областта на ПОО.

5.1.2.2. Организации на работниците и служителите

- участват и подпомагат действието на системата

за осигуряване на качеството в ПОО при разработването и одобряването на концептуални, нормативни, планови и методически документи за ПОО;

- предоставят необходимата информация относно реализацията на изисквания за качество на обучение за професионална квалификация на заетите по изискванията на Кодекса на труда и колективния трудов договор на равнище работодател и браншови организации;
- съдействат за предоставянето на реални работни места и изпълняване на условията и задълженията за практическо обучение на ученици и възрастни, включени в обучение за професионална квалификация;
- участват със свои представители във външното оценяване на качеството на ПОО;
- популяризират системата за осигуряване на високо качество на ПОО между своите членове/участници;
- предлагат за участие в управителните и изпълнителните органи на МТСП, АЗ и НАПОО свои членове – експерти в областта на ПОО.

5.1.3. Институции, предоставящи професионално образование и/или професионално обучение (институции по чл.18 от ЗПОО - доставчици на ПОО)

- осъществяват държавната политика за качеството на ПОО;
- създават и осигуряват условия за функциониране на система за вътрешен контрол на качеството на предлаганото професионално образование и/или обучение;
- ежегодно изготвят самооценка на проведеното ПОО, анализ и план за повишаване на качеството му;

- включват всички заинтересовани страни в дейностите, свързани с установяване и повишаване качеството на ПОО;
- планират и прилагат собствена политика за повишаване качеството на предоставяното ПОО;
- създават реални условия и предприемат мерки за установяване и поддържане на висока култура на осигуряване качеството на ПОО.

5.1.4. Учители и преподаватели

Независимо че учителите и преподавателите са част от институциите по 5.1.3, предвид тяхната особена важност и във връзка с открояване на поделената отговорност в процеса на осигуряване на качество в ПОО, те са обособени като отделна група ключов участник. Учителите/преподавателите участват в образователния/обучителния процес с целия си психологичен, професионален и нравствен потенциал. Тяхната квалификация е ключов елемент от качеството на професионалното образование и обучение.

Независимо колко добра подготовка получават учителите/преподавателите от обучението си в университета, не може да се очаква тя да ги подготви за всяко предизвикателство на работното място. При днешното високотехнологично време те се нуждаят от непрекъсната квалификация, за да отговорят на нарастващите потребности на учениците/курсистите и на нуждите на икономиката от висококвалифицирани специалисти. Надграждащата квалификация е задължително условие за кариерното развитие на учителя/преподавателя.

Една от важните стъпки за подобряване качеството на преподаване е повишаване на мотивацията на учителите/преподавателите. Мотивация - не само финансова, но най-вече мотивация чрез повишаване на квалификацията. Това ще привлече в учителската професия повече млади хора, които имат нужда да се докажат и да се развиват.

Подобряването на действащата нормативна база на

педагогическата квалификация, изградена от различни документи, многократно поправяни и допълвани, ще допринесе за мотивацията на учителите/преподавателите за повишаване на тяхната квалификация.

От друга страна, оптимизирането на вътрешно-институционалната квалификация и получаването на обратна връзка, обмяната на опит и идеи между учители/преподаватели, партньорството между тях и с ученици и родители също ще доведат до повишаване качеството на предлаганото ПОО.

5.1.5. Учениците и обучаваните възрастни имат специфично място в осигуряването на високо качество на професионалното образование и обучение. Като непосредствен и първостепенен потребител на дейностите по ПОО те имат съществено влияние върху неговото качество, като играят ролята на коректив.

Съгласно Правилника за прилагане на ЗНП учениците участват като партньори в училищното обучение и имат активна роля за постигане целите на образователно възпитателния процес. Правото им да дават мнения и предложения пред директора на училището по отношение на организацията и провеждането на цялостната дейност на училището следва да бъде реализирано по-често като израз на изграждаща се гражданска отговорност за учебните резултати и в частност за качеството на обучението. Различни съвместни дейности с училищното ръководство и училищното настоятелство могат да станат източник на идеи за повишаване качеството на професионалното образование и средство за предотвратяване на пропуски в обучението.

Обучаваните възрастни, много от тях със значителен професионален и жизнен опит, могат да бъдат реален фактор за подобряване качеството на ПОО, като правят уместни предложения, поставят допълнителни въпроси за изясняване, допълват урока с практически решения или информация.

5.2. Взаимодействието между институциите се осъществява по етапи на цикъла за осигуряване на високо качество на ПОО по вертикала и хоризонтала чрез подходящи за същността на процеса механизми и средства. Важно е и в тази област да се спазват основните управленски принципи, конкретно – съподчиненост на функциите, ефикасност на действията и целенасоченост.

I. Планиране

На този етап се извършват целеполагането, планирането на действия и ресурси, оформянето на набора от показатели, в т.ч. за следващите три етапа на цикъла на осигуряване на високо качество на ПОО. Основните форми на взаимодействие за този етап са:

Правно взаимодействие – особено необходимо за разработването/допълването/актуализирането на нормативната уредба, свързана с качеството на ПОО.

Консултиране – индивидуално и екипно – чрез съвети за социално партньорство, управителни и консултативни съвети.

Съвместни обсъждания – инцидентни, периодически във формата на работни групи, управителни и консултативни съвети.

Съгласуване проекти на нормативни документи, проекти за изменения и допълнения в тях, проекти на държавен план-прием, проекти на потребности от професионално обучение.

II. Прилагане

Етапът се характеризира със същинското реализиране на изискванията и действията за постигане на високо качество. На този етап са важни единството в действията, взаимната обвързаност и координация, осигуряването на достатъчно ресурси и мониторинг върху изпълнението, както и системи за ранно предупреждаване. Взаимодействието е многопосочно, поради което е необходимо да се обръща специално внимание на:

Съвместно и съгласувано изпълнение на функции и задачи – по професионалното ориентиране и консултиране, разработването на стратегии и планове и др.

Лидерство – определяне на водеща роля съобразно същността на задачите и дейностите.

Партньорство – в реалния процес на осъществяване на професионално образование и обучение между доставчиците на ПОО (училища и ЦПО), спомагателни институции, организации – представители на работодателски, синдикални, професионални, граждански организации и общности. От особено значение е партньорството с работодателските организации за осигуряване на реални работни места за практическо обучение, при разработването на учебни програми, участието в изпитни комисии. Широкото, официализирано партньорство следва да бъде един от най-ефикасните видове взаимодействие за постигане на европейско ниво на култура за осигуряването на качество на ПОО и непрекъснатото му повишаване.

Прозрачност и доверие чрез включване на партньорите и представителите на гражданското общество в разработването, съгласуването и приемането на нормативната уредба, международни, европейски, национални, регионални проекти и инициативи, използването на различни финансови схеми, предоставянето на вътрешна информация от институциите на системно равнище по проблеми на ПОО, свързани с неговото качество.

Информационно взаимодействие за изпълнение на функциите и задачите, свързани с набиране, обработка, анализиране и предоставяне на информация за качеството на ПОО на различни равнища. Важни са разработването, съгласуването и прилагането на **информационен модел за качеството на ПОО**. Той трябва да съдържа унифициран списък на критерии/показатели по видове, наименования, измерители, източници и предназначение. Всички ключови участници в процеса по осигуряване на качество на ПОО следва да адаптират своите електронни страници или да създадат нови за целите на информационното взаимодействие.

Педагогическо взаимодействие - основно по отношение на учебния процес: организация, съдържание на обучението, форми на контакти с учениците и обучаваните. Характерната и изисквана особеност на това взаимодействие е поставянето на учещия в центъра на процеса, създаване на възможности да се прояви и развие неговата активност.

Договаряне – най-често между училището и работодателя – партньор на училището в провеждането на практическото обучение; между училището или ЦПО с ученика/курсиста; между образователната система и нейните институции и системата за заетост във връзка с професионалното ориентиране и консултиране и провеждането на обучение на безработни и заети лица по условията на ЗНЗ.

III. Оценка

При оценката на процеса взаимодействието между институциите и функциите е условие за законосъобразност, истинност, реалистичност и конструктивност. Основните форми могат да бъдат:

- Създаване на съвместни **междуинституционални тематични групи** по проблеми; **партньорство** за решаване на проблеми с разкриването на работни места за завършилите професионално образование и обучение и др..
- Създаване на централна междуинституционална група и на териториални партньорски групи към съществуващите формални органи на образованието и заетостта за развитие на културата за осигуряването на високо качество на ПОО.
- **Договаряне** за цели съвместни действия по подкрепа на обучението на ученици със СОП и на възрастни лица в неравностойно положение на пазара на труда.
- **Функциониране на съвместни органи за обсъждане и вземане на решения** относно

определянето на потребностите от професионално образование и обучение и реализацията на пазара на труда на завършващите на национално и териториално равнище.

- **Съвместно анализиране и вземане на решения** относно приноса и ефективността на действията на институционалните и социалните партньори по отношение на повишаването на качеството на ПОО.

IV. Преразглеждане

Преразглеждането осигурява управленски капацитет за последващи корективни действия с позитивен характер. При разработването и обсъждането на аналитичните, информационните и констативните материали трябва да се постигне полезно **включване** на институционалните и социалните партньори.

Използването на **обратна връзка**, характеризираща се с конкретност, честност, позитивност и структурираност, освен формалните приноси за усъвършенстване на качеството на ПОО, провокира активността и увеличава личния принос на участниците в процеса. Поради това е подходящо да се създават благоприятни условия и начини за нейното използване.

Взаимното информирание и учене при анализа и оценяването на резултатите имат естествен и непринуден, но висок полезен ефект. Тази форма на взаимодействие има мултиплициращо действие и е подходяща за подобряване на капацитета на човешкия ресурс, осигуряващ качеството на ПОО.

Договаряне за поемане на отговорности и задължения по усъвършенстване качеството на ПОО чрез подобряване на условията за практическо обучение.

6. Финансиране и човешки ресурси за осигуряване на високо качество на ПОО

6.1. Финансирането за осигуряване на високо качество на професионалното образование и обучение се основава на принципите за децентрализация, пазарна ориентация, отчетност и отговорност.

Децентрализираното финансово управление се прилага в училищата, предоставящи професионално образование и обучение. Основава се на системата на делегирани бюджети, които се управляват при публичност на училищните бюджети и с участие на заинтересованите страни в тяхното обсъждане и отчитане. Това допринася за постигане на финансова автономност, което създава реални възможности за съществени промени в осигуряването на качеството на обучението. При структурирането на бюджета се предвиждат средства за подобряване качеството на обучението.

Към средствата от бюджета, за резултатността от действието на вътрешната система за осигуряване на качество на ПОО, могат да се включват и средства от другите източници, посочени в чл. 59 от ЗПОО.

6.2. Човешките ресурси, необходими за функционирането на системата за осигуряване на качеството, са вътрешни/ собствени и привлечени за изпълнение на отделни задачи. Основно изискване към тях е висока степен на подготвеност общо в областта на професионалното образование и обучение, в отделни, според целта на задачата, области по елементи на системата и конкретно в областта на управлението на качеството в ПОО.

Институциите за осигуряване на високо качество на ПОО се грижат за периодично допълване и актуализиране на знанията на експертите и персонала. За целта се провеждат:

- тематични обучения по: методи, средства и форми за оценка на качеството на ПОО; планиране на развитието на ПОО с оглед на качествените промени, адекватни на потребностите; статистика, социологически методи,

моделиране на състоянието на качеството и др.;

- прецизно запознаване с документите и постановките на ЕС относно необходимостта и насоките за подобряване качеството на ПОО;
- информиране за новостите и проучване на добър национален и чуждестранен/европейски опит;
- периодични обсъждания и дискусии по проблемни ситуации.

7. Инструментариум

Необходим инструментариум за функциониране на системата за осигуряване на качество на ПОО съобразно модела – списък

Функционирането на системата се осъществява чрез прилагането на различни инструменти – механизми, подходи, методи и др., и съпътстващите и подпомагащите прилагането им документи – образци, методики, таблици, писани стандарти, административни документи. Конкретното им съдържание се организира и оформя с оглед на изпълнението на действията за постигане целите на осигуряването на качество на професионалното образование и обучение. Част от инструментариума съществува, а друга част следва да се разработи и апробира преди непосредственото реализиране на модела. Някои от инструментите са общи за цялата система, а други са специфични и се ползват в определени етапи и за конкретни действия.

Въз основа на придобития досега опит и насоките, предложени в различните документи на Европейския съюз, могат да се използват следните инструменти:

Основен инструментариум

1. Законово-нормативна уредба, конкретизирана в областта на качеството на професионалното образование и обучение.

2. Управленска концепция/програма за осигуряване високо качество на професионалното образование и обучение.
3. Стратегия за развитието на качеството на професионалното образование и обучение и годишни планове за нейното изпълнение.
4. Периодични общи и тематични анализи на състоянието на качеството и на осигуряването на качество на ППО.
5. Финансиране - бюджетно финансиране: делегирани бюджети; общински бюджет; собствени средства.
6. Договаряне.

Контрол и оценка

7. Национална система за мониторинг и контрол върху качеството на професионалното образование и обучение.
8. Вътрешна оценка. Самооценка.
9. Външна оценка. Инспектиране.

Вътрешносистемни нормативни документи

10. Списък на професиите за професионално образование и обучение.
11. Стандарти за качество на ППО.
12. Държавни образователни изисквания (стандарти) за придобиване на квалификация по професии.
13. Национална квалификационна рамка.
14. Рамкови програми.
15. Учебни планове и програми.
16. Правилници за инспектиране.

17. Образец на система за вътрешноинституционален контрол върху качеството на професионалното образование и обучение.

Методическо осигуряване

18. Речник на понятията в областта на осигуряване на качеството на професионалното образование и обучение.
19. Методика за самооценка на институцията, предоставяща ПОО.
20. Методика за самооценка на учители и преподаватели.
21. Ръководство по осигуряване на високо качество на ПОО.
22. Сравнителни таблици за оценка на качеството на професионалното образование и обучение.
23. Оценъчни скали за степента на съответствие между характеристиките на качеството и очакванията.

Информационно осигуряване

24. Вътрешносистемни и вътрешноинституционални източници - отчети, доклади, информации и др.
25. Анкетиране, допитване, проучвания - анкетни листове, въпросници.
26. Обсъждания, дискусии, кръгла маса, семинари – протоколи, паметни записки, записи, презентации и др.

Организационно-административни инструменти и форми

27. Заповеди, указания, оперативни планове, план-графици, разпределения и др.

Статистика

28. Статистическа информация за показатели, свързани с осигуряването на качество на професионалното образование и обучение.

Популяризация на системата и значението на високото качество на професионалното образование и обучение.

Обратна връзка

29. Обществени обсъждания, дискусии, допитване, съобщения.
30. Използване на възможностите на медиите.
31. Маркетинг.

8. Стъпки за внедряване на модела

Стъпките за внедряване на модела се определят от степента на готовност на управленския ресурс, предполагаемата продължителност на цикъла и осигуреността със съответните административно-организационни и методологически инструменти и средства.

Налице е значителен напредък в подготовката на основните входни елементи на изграждането на система за осигуряване на качеството. Също така е налице и висока експертиза на административния апарат въпреки малкия му брой.

Забавящи процеса на внедряване са съществуващи непълноти и пропуски в нормативната уредба, недостатъчна информираност на обществото и потребителите, липса на достатъчно и подходящи структурни звена, обученост на бъдещ оперативен персонал и т.н.

Предвид на тези условия внедряването на модела може да се осъществи в следната последователност:

Първа стъпка: провеждане на институционален дебат за гарантиране възприемането на модела като ефективно средство за осигуряване на високо качество на ПОО.

Втора стъпка: нормативно регламентиране на модела/ системата с правителствен/институционален акт.

Трета стъпка: законово регламентиране на отговорностите на институциите по отношение на осигуряване на високо качество с ясно определени отговорности на системно ниво и на ниво обучаваща институция.

Четвърта стъпка: адекватна информираност на всички заинтересовани страни за целите и задачите на системата за осигуряване на качеството и за европейските политики в тази област.

Пета стъпка: институционално изграждане на системата; осигуряване на подходяща длъжностна структура за нейното функциониране.

Шеста стъпка: обучение на отговорния персонал относно подходите и методологията за осигуряване на високо качество на ПОО.

Седма стъпка: осигуряване на надеждни информационни източници, изследвания и анализи за обслужване на процеса на управление на качеството на ПОО.

Осма стъпка: научна осигуреност на процеса на управление за постигане на високо качество на професионалното образование и обучение.

Девета стъпка: популяризиране на системата и продължаваща обмяна на добри вътрешни и международни практики за осигуряване на високо качество на ПОО.

Десета стъпка: установяване на работещ механизъм за обратна връзка.

9. Насоки за промени в нормативната уредба

Действащата нормативна уредба не съдържа конкретен регламент, свързан с качеството на професионалното образование и обучение. Това положение внася съществени

неясноти както в съдържанието на качеството, така и в управлението на средата, в която се формира. Необходимо е срочно да се предвидят и извършат промени и допълване на нормативната уредба в следните насоки:

- В ЗУО (ЗНП) и ЗПОО да се включат **текстове относно качеството на професионалното образование**. Да се регламентират правата и задълженията на всички органи на системно и институционално равнище, свързани с осигуряване на високо качество на ПОО.
- В ЗУО (ЗНП) и ЗПОО да се създадат текстове, които регламентират **създаването на вътрешна система за осигуряване на високо качество** в училищата, предоставящи професионално обучение, и в ЦПО.
- **Необходимо е в ЗУО (ЗНП) и ЗПОО да се въведат тестове, които да регламентират създаването на Независима институция (агенция) за оценка на качеството на ПОО. Друг възможен вариант е предвидените функции да се допълнят към функциите на Националния инспекторат по образование, чието наименование да се допълни и да се чете - Национален инспекторат по образование и обучение.**

Независимата институция е необходимо да създаде своя рамка за оценка на качеството на ПОО.

Оценката да се извършва от специално обучени и лицензирани проверители. За да се обхванат всички професионални направления от СППОО, е добре да се привлекат доказани специалисти от практиката по професии от професионалните направления или от областта на професионалното образование и обучение. Не е необходимо те да са на щат, а да имат статут на външни проверители. По този начин, от една страна, институцията ще разполага с голям потенциал от специалисти, а от друга - системата ще се предпази от евентуален конфликт на интереси.

Задача на институцията ще бъде да ръководи методически външните проверители и да организира проверките, включително и за валидиране на самооценяването на институциите.

Мотивите за необходимостта от създаването на Независима институция за оценка на качеството на ПОО са:

МОМН е водещата институция за ученето през целия живот.

Съгласно чл. 2 от ЗПОО системата на професионалното образование и обучение подготвя гражданите за реализация в икономиката и в другите сфери на обществения живот, като създава условия за придобиване на професионална квалификация и за нейното непрекъснато усъвършенстване.

Съгласно чл. 3 от ЗПОО Основните задачи на системата на професионалното образование и обучение са: придобиване на професионална квалификация, непрекъснато усъвършенстване на професионалната квалификация и т.н.

Съгласно чл. 51, ал. 1 от ЗПОО министърът на образованието, младежта и науката провежда държавната политика в областта на професионалното образование и обучение.

В Устройствения правилник - чрез **Дирекция „Образователни програми и образователно съдържание“** - е предвидено МОМН да ръководи методически дейностите по валидиране на неформалното обучение, както и по продължаващото професионално обучение.

Идеята за създаването на Национален инспекторат по образование в публикуваната **Концепция за основните принципи и иновативни моменти в проекта на нов закон за предучилищното и училищното образование** води до извода,

че политиката на МОМН е инспектирането да е независимо. За да бъдат равнопоставени училищата, предоставящи ПОО и центровете за професионално обучение, критериите за контрол и оценка на качеството следва да бъдат еднакви при съобразяване с възрастовата група на учениците/курсистите. Този факт може да бъде взет предвид при обучението и сертифицирането на външните проверители.

Друг аргумент в тази посока е и опитът на страни в Европейския съюз като Великобритания, Германия и др.

Тези аргументи водят до извода, че контролът на лицензираните от НАПОО центрове за професионално обучение следва да се осъществява от друга независима институция. Същите аргументи се отнасят и до контрола на качеството от страна на РИО - институция, пряко подчинена на МОМН.

- В ЗУО (ЗНП) и ЗПОО да се регламентират **създаването и функционирането в отговорните институции на структурни звена (сектори/отдели)**, които **на системно равнище** събират данните по критериите за качеството на ПОО, обобщават получената информация и я анализират.
- В ЗУО (ЗНП) и ЗПОО да се предвидят текстове, регламентиращи процедури за постигане на изискванията за управление на качеството на предлаганото ПОО в съответната обучителна институция.
- В ЗУО (ЗНП) и ЗПОО да се включат **текстове, които да регламентират научно-изследователска дейност в областта на качеството на ПОО.**

* * *

Приложения

Приложение 1. ИЗПОЛЗВАНИ АБРЕВИАТУРИ

ДБ	Държавен бюджет
ДОИ	Държавно образователно изискване
ЗНП	Закон за народната просвета
ЗПОО	Закон за професионалното образование и обучение
МИЕ	Министерство на икономиката и енергетиката
МЗ	Министерство на здравеопазването
МЗХ	Министерство на земеделието и храните
МК	Министерство на културата
МО	Министерство на отбраната
МОМН	Министерство на образованието, младежта и науката
МП	Министерство на правосъдието
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МФ	Министерство на финансите
НСИ	Национален статистически институт
ПОО	Професионално образование и обучение
ПОВ	Професионално обучение на възрастни
ППО	Продължаващо професионално обучение
СОП	Специални образователни потребности
СППОО	Списък на професиите за професионално образование и обучение
УЦЖ	Учене през целия живот
ЦИПО	Център за информиране и професионално ориентиране
ЦПО	Център за професионално обучение

Приложение 2. ТЕРМИНОЛОГИЧЕН РЕЧНИК

Основните **понятия и термини**, с които оперира моделът, са:

1.	Безработен	Лице, регистрирано в дирекция “Бюро по труда”, което не работи, търси работа и има готовност да започне работа в 14-дневен срок от уведомяването му от дирекцията “Бюро по труда”. Закон за насърчаване на заетостта (ЗНЗ)
2.	Групи в неравностойно положение на пазара на труда	Групи от безработни лица с пониска конкурентоспособност на пазара на труда, в които се включват: безработни младежи; безработни младежи с трайни увреждания; безработни младежи от социални заведения, завършили образованието си; продължително безработни лица; безработни лица с трайни увреждания; безработни лица - самотни родители (осиновители) и/или майки (осиновителки) с деца до 3-годишна възраст; безработни лица, изтърпели наказание лишаване от свобода; безработни над 50-годишна възраст; безработни лица с основно или пониско образование и без професионална квалификация; други групи безработни лица.

3.	Дескриптор	Дума или израз, използвани като описание или за класифициране; термин, използван да определи или установи група данни или конкретна информация. По EQAVET
4.	Доставчик на професионално образование и обучение (ПОО)	Организация или лице, които осигуряват услуги по професионално образование и/или услуги по професионално обучение.
5.	Достъп до професионално образование и обучение	Условия, среда или изисквания (в т.ч. квалификация, образователно равнище, умения или трудов опит) за постъпване и присъствие в институциите за професионално образование и обучение или в програми за ПОО. По EQAVET
6.	Ефективност	Мярка относно това, доколко вложените ресурси (финансови средства, знания, време и др.) са усвоени в резултата. По EQAVET
7.	Компетентност	Доказана способност за използване на знания, умения (личностни, социални и/или методологични) по време на обучение, на работното място или в професионалното и личностното развитие. Cedefop. Речник за качество на образованието и обучението, 2011.

8.	<p>Критерий (индикатор) за качество</p>	<p>Отличителен знак или характеристика за оценка на качеството на системата за професионално образование и обучение или качеството на професионалното образование и обучение на една организация.</p> <p>Критериите за качество трябва да бъдат обвързани с един или няколко показатели в зависимост от сложността на критериите.</p> <p><i>Коментар:</i> Четирите критерия за качество, които да бъдат използвани при прилагане на EQAVET, са:</p> <ul style="list-style-type: none"> • планиране - отразява стратегическата визия, споделяна от съответните заинтересовани страни, и включва изрични цели (задачи, действия, индикатори); • плановете за изпълнение са разработени съвместно със заинтересованите страни; • оценката на резултатите и процесите се извършва редовно и се съпътства с измерване; • преразглеждане. <p>Cedefop. Речник за качество на образованието и обучението, 2011.</p>
----	--	--

9.	<p>Инспектиране</p>	<p>Метод на външно оценяване от квалифицирани и опитни професионалисти на дейностите и ресурсите на доставчик на ПОО съобразно предварително определени стандарти и критерии.</p> <p>Cedefop. Речник за качество на образованието и обучението, 2011.</p>
10.	<p>Контрол</p>	<p>Процес, който подпомага изпълнението на дейностите, постигането на очакваните резултати и изпълнението на целите на основата на: установяване на стандартите; измерване, оценка и сравняване на качеството на дейностите и постигнатите резултати с установените стандарти; анализ на пропуските и отклоненията и предложения за коригиране, ако е необходимо.</p>
11.	<p>Култура за осигуряване на качеството на ПОО</p>	<p>Динамична система от характеризиращи се с високо съвременно качество политики, принципи, ценности, взаимоотношения, организация и използване на системните ресурси, иновативност, споделяне на целите, отговорности, механизми за усъвършенстване, мобилизирани и насочени към постигане на целите в областта на осигуряване на високо качество на ПОО.</p> <p>Инструментариум, чрез който с въпроси се изследва как сработват процесите, как функционират институциите, с кого встъпват в отношения и по какъв начин се възприемат.”</p> <p>EQAVET</p>

12.	Мониторинг	<p>Постоянна дейност, насочена предимно към осигуряване на редовна информация и признаци за напредък или изоставане в постигането на предвижданите резултати. Проследява реалното изпълнение или състояние спрямо плана или очакванията съобразно предварително определени стандарти.</p> <p>По EQAVET</p>
13.	Начално професионално образование и обучение	<p>Професионално образование и обучение, осъществявано в системата на образованието или центровете за професионално обучение, най-често преди началото на трудовия живот.</p> <p>Cedefop. Речник за качество на образованието и обучението, 2011.</p>
14.	Отпаднали от обучение	<p>Лица, напуснали образователна програма или програма за обучение преди нейното приключване.</p>
15.	Оценка на качеството	<p>Процес на установяване на характеристиките на качеството и степента, в която отговарят на очакванията за удовлетворяване на определени потребности и изисквания.</p>
16.	Оценка на качеството - вътрешна	<p>Самооценка на качеството на дейността на организацията, по време на която един или двама служители оценяват организацията, за изпълнението на чиито дейности те са изцяло или частично отговорни.</p> <p>По EQAVET</p>

17.	Оценка на качеството – външна	<p>Оценка на качеството на предоставяното професионално образование и обучение, която се извършва от оценители, външни за оценяваната организация.</p> <p>По EQAVET</p>
18.	Подобряване на качеството	<p>Подобряване на качеството - всичко, което подобрява способността на дадена организация да отговори на изискванията за качество. Подобряването на качеството е част от управлението на качеството.</p> <p>По EQAVET</p>
19.	Показател	<p>Количествен или качествен коефициент или променлива, която представлява просто и надеждно средство за измерване на постигнатото, изразяване на промените, свързани с дадени интервенция в областта на ПОО, или за оценка на изпълнението на даден участник в сектора.</p> <p>По EQAVET</p>
20.	Потребители на услуги по професионално образование и обучение	<p>Организации или индивиди, ползващи различни видове услуги и продукти по професионално образование и обучение при определени условия.</p>

21.	Продължаващо образование и обучение	<p>Образование и обучение след началното или след започване на трудов стаж, предназначено да помогне на лицата:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да усъвършенстват или осъвременят своите познания и/или умения; - да придобият нови умения с цел кариерно израстване или преквалификация; - да продължат своето личностно или професионално развитие. <p>Cedefop. Речник за качество на образованието и обучението, 2011.</p>
22.	Професионална квалификация	<p>Съвкупност от професионални компетентности и необходимите за тяхното формиране общообразователни знания и умения.</p> <p>Закон за професионалното образование и обучение (ЗПОО)</p>
23.	Професионално образование и обучение	<p>Образование и обучение, чиято цел е да осигури на хората знания, умения, ноу-хау, и/или компетентности, изисквани за отделна професия или по-широко на пазара на труда.</p> <p>По European Training Foundation, 1997.</p>
24.	Професионално ориентиране	<p>Информирание, консултиране и съветване относно избора на професия и кариерно развитие.</p> <p>По ЗНЗ</p>

25.	Професионално направление	<p>Съвкупност от професии в определен в Националната отраслова класификация отрасъл на икономиката или от друга сфера на обществения живот, съобразена със съответната област на образованието по Международната стандартна класификация на образованието.</p> <p>ЗПОО</p>
26.	Резултат от ПОО	<p>Постижения, продукти или промяна в условията за ПОО в резултат на извършените дейности.</p> <p>По EQAVET</p>
27.	Резултати от ученето	<p>Набор от знания, умения и/или компетентности, които дадено лице е натрупало и/или може да демонстрира след приключване на учебния процес.</p> <p>По EQAVET</p>
28.	Самооценка	<p>Способност на индивида да наблюдава, анализира и преценява своята дейност въз основа на предварително дефинирани критерии и да формулира как може да я подобри.</p> <p>Cedefop. Речник за качество на образованието и обучението, 2011.</p>

29.	Самооценка на доставчика на ПОО	<p>Процес (или методология), осъществяван от институция за ПОО в рамките на нейните отговорности, за оценяване на нейната собствена дейност или състояние от гледна точка на две измерения:</p> <p>а) вътрешно измерение – „микрониво“: обхваща услугите, персонала, бенефициентите, политиката и/или вътрешната организация, проект за развитие и т.н.</p> <p>б) външно измерение - „макрониво“: обхваща анализа на:</p> <ul style="list-style-type: none"> - предлаганото ПОО от институцията в сравнение с други институции; - взаимоотношенията с участниците на местно равнище (вземачи решения на местно ниво, съюзи, местна власт, местно ПОО и специфики и потребности на пазара на труда, информационни мрежи, интереси на населението в развитие и като резултат - главно възможността за заетост на национално и европейско равнище в сектор ПОО). <p>Cedefop. Речник за качество на образованието и обучението, 2011.</p>
-----	--	--

30.	Система за осигуряване качеството на ПОО	<p>Управленски инструмент за постигане на целите и очакванията на обществото за формиране и развитие на професионално-квалификационния потенциал на човешкия ресурс чрез системата за професионално образование и обучение.</p>
31.	Система за ранно предупреждение	<p>Механизъм, който да открива и предупреждава за възникване на риск възможно най-рано.</p> <p>Cedefop. Речник за качество на образованието и обучението, 2011.</p>
32.	Социални партньори	<p>Социални партньори са представителните организации на работодателите и на работниците и служителите на национално равнище и други юридически лица с нестопанска цел, които участват в социалното сътрудничество във връзка и по повод на ПОО.</p> <p>По ЗНЗ</p>
33.	Степен на професионална квалификация	<p>Обемът и съдържанието на професионални компетентности и необходимите за тяхното формиране общообразователни знания и умения.</p> <p>По ЗПОО</p>
34.	Учене	<p>Процес, при който индивидът усвоява информация, идеи и ценности и така придобива знания, умения, квалификация и/или компетенции.</p> <p>EQAVET</p>

35.	Уязвими групи	<p>Групи, изложени на висок риск от бедност и социално изключване в сравнение с останалото население. Етнически малцинства, мигранти, хора с увреждания, бездомни хора и такива, преодоляващи последици от насилие, самотни стари хора и деца, които често срещат затруднения, водещи до по-нататъшно социално изключване като ниско образователно равнище и частична или пълна безработица.</p> <p>EQAVET</p>
-----	----------------------	---

Приложение 3. ПОЛЗВАНИ ПРИМЕРИ НА ДОБРА ПРАКТИКА

1. **Система за осигуряване на качеството на услугите по образование и обучение за лица над 16-годишна възраст.** Департамент за децата, училищата и семействата. Департамент за бизнес, иновации и умения. Обединено кралство Великобритания, 2010.

Целта на системата за осигуряване на качеството е да осигури трайно повишаване на качеството на образованието и практическото обучение, да осигури точна информация за предлаганите образователни и за обучение услуги, да създаде увереност на потребителите във високите стандарти за обучение, да гарантира полезността на инвестициите в обучението. Включва широк кръг доставчици на образование и обучение на лица над 16-годишна възраст. Системата се характеризира с ясно определени роли и отговорности. Основополагащ принцип на системата е **отговорност на доставчиците за високото качество на обучението**. Работата на доставчиците се разглежда на годишен принцип. Като инструменти за осигуряване на качеството се предвиждат: годишни оценки на изпълнението, дискусии за обсъждане на конкретни случаи, бележки за подобряване на работата и предупредителни бележки, изисквана от закона намеса. Нормативната рамка се осигурява от Закон за стажуването, децата и уменията, 2009. Законът дава съществени права на местните власти.

2. **Обща рамка за инспекция на продължаващото образование и развитие на уменията** от 2009 г. Служба за стандартите в образованието, услугите за деца и уменията (Ofsted). Обединено кралство Великобритания, 2009.

Общата рамка се основава на общ график за оценяване. Тя очертава предмета на оценката. Определя принципите и правилата на инспекцията: подкрепа и помощ за

усъвършенстване на услугите; пропорционалност; насоченост към потребностите на потребителите; прозрачност и принципност; отчетност; резонанс на цената на услугата. Общата рамка включва като важна част: образование и обучение на лица от 16- до 18-годишна възраст и над 19 г.; неформално обучение на възрастни; обучение по програми; обучение за съдебната система; обучение за повишаване на способността за намиране на работа. Скалата за оценяване е от 1 (отличен) до 4 (неадекватен). Оценяват се ефективността и ефикасността на дейността на доставчика при удовлетворяване на потребностите на учещите и на другите потребители.

3. Процедури за външно оценяване на коледжите в Шотландия. Инспекторат по образованието на Нейно величество. Обединено кралство Великобритания, 2008.

Външното оценяване е съобразено с три основни принципа: високо качество на учебния процес, ангажираност на учещите, култура на качеството. Рамката по качеството включва девет елемента: основни резултати от работата; въздействие върху учещите; въздействие върху персонала; въздействие върху работодателите и общността; образование и учене през целия живот; предоставяне на насоки и улеснение на промените; управленски и основен персонал; партньорство и ресурси; образователно лидерство и насоки. За оценка по елементите се използва набор от референтни критерии. Инспектирането се основава на годишните оценки и се провежда на 4 години, за да се отразят промените обстоятелства. Предвижда се изготвяне на извънредни доклади по отделни предмети. Окончателните доклади се позовават и на информация за партньорство, документи от други институции и власти.

4. Към по-добро качество чрез по-високи стандарти.

Департамент по образование. Департамент по заетост

и учене. Департамент за култура. Обединено кралство Великобритания.

Разработена е рамката на Инспектората за осигуряване на качеството в продължаващото образование и учебната практика. Прави се връзка със стратегията на Департамента по заетост и квалификация за подобряване качеството и стратегията за усъвършенстване на системата за продължаващо образование и обучение в Северна Ирландия. Основният въпрос, на който трябва да отговори инспекцията, е, доколко предоставяното образование и обучение ефективно и ефикасно отговаря на местните и регионалните дадености и удовлетворява потребностите на всички учещи.

5. Опитът на Австрия по отношение на вътрешната оценка

Австрия е изградила своя система от институционални процедури за училищата от системата за ПОО и е започнала вътрешна самооценка на доброволни начала.

Австрийската система за управление на качеството в началното професионално образование и обучение обхваща всички видове училища за ПОО. Системата се основава на институционална автономия и същевременно на ясна рамка и очаквания относно осигуряването на качество.

На доброволен принцип всеки доставчик на ПОО изпълнява вътрешна оценка, която включва училищно управление и степента, до която целите са били постигнати. Като част от процеса се събират количествени и качествени показатели. За всички доставчици на ПОО е достъпен комплект от средства за оценка на стандартизираните данни за оценка. Освен вътрешна оценка в училищата се прави и годишна оценка на националната система.

6. Примерът на Естония за избор на система за осигуряване на качество

Доставчиците на обучение в Естония са в процес на избор на система за осигуряване на качество. По-малко от 10 на сто използват модела EQAVET, въпреки че над 60 на сто от доставчиците на начално ПОО използват модел за осигуряване на качество.

Естонската система за ПОО кани доставчиците да подберат най-приемливата система за осигуряване на качество. Това потвърждава, че доставчиците на ПОО използват различни подходи за формалното, неформалното и самостоятелното учене.

Централно място в този подход има увереността, че резултатите на системата имат по-голямо значение, отколкото отделната избрана система. Действащото законодателство признава този елемент на избора едновременно с отговорността на доставчиците на обучение както за качествено, така и за количественото осигуряване.

7. Въвличане на социалните партньори на национално равнище в Норвегия

През 2004 г. Норвегия извърши съществена реформа в ПОО. Беше създаден Национален съвет за ПОО, както и девет съвета за ПОО, обхващащи всяка област от проблеми. Новата организация беше създадена, за да се подобрят диалогът и комуникациите между властите и социалните партньори.

Националният съвет дава възможност на социалните партньори да влияят върху решенията, без да се отменя отговорността на държавата. От създаването му почти всички предложения на Националния съвет са приети от министерството. Някои мерки са били предприети от министерството без консултиране с Националния съвет. Трипартитният подход, прилаган между министерството,

Националния съвет и тематично ориентираните съвети за ПОО, подпомага постигането на съответствие между обучението и потребностите на индивидите и обществото.

Националният съвет е бил въвличен в дискусиите относно:

- развитие на качеството и намаляване степента на отпадане от професионално образование и обучение;
- постигане на компетентности за подпомагане на променящото се общество чрез учебната програма;
- установяване, по-нататъшно усъвършенстване или преустановяване на тенденции, доколкото социалните партньори имат най-добър поглед върху пазара на труда;
- подпомагане на националните организации за ПОО по отношение на ефективна практика, основаваща се на реални факти и изследвания.

